

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Jany Ryndové

Drama „Jošicune mezi květy sakur“. Minamoto no Jošicune jako stratég, dvořan a literární mýtus

Autorka disertační práce se zaměřila na literární a divadelní zpracování historické osobnosti Minamoto no Jošicuneho, japonského válečníka z konce 12. století, který se v průběhu věků stal prototypem tragického hrdiny. Jedná se o mimořádně nosné téma, zpracovávané v japonské i západní odborné literatuře v poměrně hojné míře, autorka proto měla k dispozici dostatek primárních pramenů i sekundární literatury. Hra *Jošicune senbonzakura*, přeložená v dodatku práce jako *Jošicune mezi květy sakur*, patří mezi tři nejdůležitější hry loutkového divadla *džóruři* a současně se jedná o jedno z neoriginálnějších zpracování legendy o Minamoto no Jošicunem. Autorka v tomto díle spatřuje vyvrcholení tradice přetváření a postupné mytizace tohoto hrdiny, což je naprosto oprávněné. Svého úkolu se zhostila svědomitě, ovšem ne příliš systematicky a její práce vykazuje závažné nedostatky z hlediska obsahu i formy. Je opravdu škoda, že se k pramenům nestavěla více kriticky a už v prvních dvou třetinách práce se nezaměřila na to, co je pro řešení jejího badatelského úkolu podstatné.

Z hlediska struktury spatřuji největší nedostatek v tom, že disertační práce postrádá odpovídající úvod, metodologická východiska a přesvědčivý závěr. Kapitola, která nese název Úvodem, sestává jen z několika vět, a autorka v něm ani neuvádí, jaký konkrétní problém hodlá zkoumat. Píše, že „seznámit českého čtenáře s jedním ze stěžejních japonských literárních mýtů není právě skromný cíl.“ (str. 9) Obávám se, že něco takového ani cílem disertační práce být nemůže. Kandidátka by měla stručně představit svůj badatelský projekt, vymezit stanovený problém a popsat, jakou metodou bude zkoumán. To bohužel její kratičký odstavec s názvem Úvodem neobsahuje. Metodologii není vyhrazena ani žádná z dalších kapitol. Jelikož nemá autorka vymezeno, co a jak bude zkoumat, není překvapením, že práce působí na mnoha místech chaoticky. Například kapitola 1.2 naprosto nesouvisí s tím, co je před a po ní. Navíc její obsah je neucelenou oscilací z jednoho problému na druhý, postrádá veškerou logiku a možná měla být právě ona součástí úvodu. Považuji za naprosto oprávněné, že se autorka zabývá kulturně-historickým pozadím událostí, které mají vztah k rozebírané legendě, ale některé pasáže opravdu relevantní nejsou, a vzhledem k tomu, že zkoumané dílo bylo vytvořeno v polovině 18. století, bylo by jistě rozumné zaměřit se i na toto období, nikoli pouze na 12. století, kdy žil Minamoto no Jošicune. Kulturně-historickému pozadí se věnuje v téměř jedné třetině práce, to je v pořádku. Avšak v pořádku není, že prameny příliš nekomentuje, citace jsou převážně jen z japonského historického slovníku, nepoužila žádnou současnou historickou práci, která by se na toto období soustředila, ani v japonštině, ani v žádném z evropských jazyků.

Druhou třetinu práce vyhrazuje dílům, která předcházela vzniku díla *Jošicune senbonzakura*. Oceňuji, kolik děl a pramenů byla schopna zpracovat. Její výčet je opravdu vyčerpávající. Bohužel se však skutečně jedná o pouhý výčet. Nepokusila se o vysledování konkrétních proměn motivů v průběhu věků napříč žánry. Občas takovéto snahy z textu vysvítají, nečiní tak ale systematicky. Druhou možností by bylo sledovat proměny jednotlivých postav s Minamoto no Jošicunem v čele, konkrétně vystopovat, kde mýtus nebo spíše proměna tohoto vojevůdce v prototyp tragického hrdiny vzniká a jak se v jednotlivých dílech a různých žánrech vyvíjí. Namísto toho předkládá soupisy děl řazených podle žánrů, ovšem ani v tomto případě to nedělá důsledně, a rozhodně ne striktně chronologicky. Například, když hovoří o dílech *kówakami*, zmiňuje hry *nó*, které se z těchto děl vyvinuly, ale zapomíná, že tento proces probíhal i opačným směrem. Dalším problémem je fakt, že se

nepokusila prameny rozdělit na literární a historické, což je pro pochopení vzniku legendy o Jošicunem podstatné. Díla typu *Heike monogatari* (Příběh rodu Taira) byla totiž až do začátku 19. století považována za historická, nikoli literární. S událostmi v nich obsaženými se proto ve středověku i v době předmoderní nakládalo jako s historickými fakty. Oproti tomu dílo *Gikeiki* (Zápisky o Jošicunem) bylo chápáno jako text popisující legendy vážící se k osobě Minamoto no Jošicuneho. Jako historické dílo vnímané nebylo. Vznik Jošicuneho legendy lze proto spojovat právě s *Gikeiki* a nikoli se staršími válečnickými příběhy. Většina *kówakami* a převážná většina her *nó* spojovaných s Jošicuneho legendou má původ v *Gikei*. Autorka z tohoto díla ostatně i několikrát cituje, avšak zde se objevuje další závažný problém této práce.

Citace se někdy přelévají i přes několik stran, např. ukázka z *Gikeiki* od str. 43-50. Navíc citace bývají málokdy komentovány. A v podstatě celý dlouhý úsek od str. 52-81 je pouhým převyprávěním práce Šimazua Hašimota. Je otázkou, zda zde již nedochází k porušení citačních pravidel. Na jiných místech se zase s uváděním zdrojů ani neobtěžuje, např. na str. 88 takto bez ukotvení uvádí údaj z díla *Sonpi bunmjaku*, a stejně tak na str. 142, kde uvádí úryvek z německého originálu a českého překladu *Písně o Nibelunzích*. Pochybuji, že by toto dílo znala v obou jazycích zpaměti. Na místech, kde by měla provést analýzu zkoumané hry, pouze převypravuje její obsah (str. 102-107), přičemž naprosto nelogicky vkládá *banzuke* k prvnímu uvedení hry a jeho přepis. Pokud se jedná o ilustraci, mělo by to být uvedeno. A vlastně celá 4. kapitola není ve skutečnosti skutečnou analýzou, ale jen komentováním obsahu děje hry *Jošicune senbonzakura*.

V práci se vyskytují různé nepřesnosti, o jejichž podrobný výčet se nebudu ani pokoušet. Uvedu jen několik nejpodstatnějších. Objevují se nepřesnosti v překladech dvorských titulů a hodností, např. *Dazaiifu* není dvorský titul ale oficiální název velitelství oblasti (str. 14), nepoužívá zavedenou terminologii, např. na str. 144 píše o rozporu *aidžó* a *gimu*, namísto standardního *giri* a *nindžó*, a některé termíny nepřesně vykládá, např. už v abstraktu zmiňuje žánr *ukijozóši*, který mylně definuje jako „vyprávění doprovázená četnými dřevoryty“. Nepřesná je i periodizace u některých děl, např. u *Heike monogatari* (str. 17), navíc chybí zdroje informací, odkud tato data čerpá. Dopouští se drobných historických nepřesností, např. u Minamoto no Joritoma a jeho bratra Jošicuneho zaměňuje jejich vztah k císařskému dvoru a k dvorským hodnostem (str. 30). K termínům, které uvádí čínskými znaky, občas doplňuje i přepis do hiragany (str. 31). Obvyklé je používat přepis do latinky, což ve většině práce autorka činí. Dále, nesprávně skloňuje japonská jména a jejich odvozeniny, např. akuzativ Joritomoovu namísto Joritomovu, nebo Joritomoův namísto Joritomův (str. 35) atd.

Přehlížím drobnosti, jako jsou nesprávné odsazování odstavců, nebo téměř nečitelný font/tisk, i když vzhledem k rozsahu práce to pro toho, kdo se musí pročíst celým dílem, představuje značnou zrakovou zátěž. Neomluvitelnou ale shledávám absenci závěru. To, co je označeno nápisem Závěrem (str. 145), nemůže být myšleno jako závěr ani žertem. Navíc, pod tímto kratičkým odstavcem napsaným drobným písmem se nachází resumé v angličtině, které je jen překladem jeho obsahu. Kapitolkou Závěrem je tedy asi třeba chápat jako resumé v češtině. Nicméně s tím, co je v něm napsáno nelze v mnoha ohledech souhlasit. Autorka tvrdí, že „se nesnaží pouze o výčet faktů“, bohužel z větší části přesně toto dělá. Zmiňuje, že použila komparativní metodu a analýzu textu. Obávám se, že ani toto není pravda. Popis děje není analýza. Nakonec prohlašuje, že „takto do hloubky zaměřený a zároveň o objektivitu usilující přístup podle názoru autorky umožňuje dokonce i interkulturní analýzu.“ K srovnání *Siegfrieda z Písně o Nibelunzích* a Jošicuneho by nejspíše došla i bez předchozích 140 stran textu. Vše, co k této komparaci potřebovala, znala už v době sepsání

magisterské práce, navíc se jedná o všeobecně známá fakta. Nevím, zda k tomuto srovnání došla sama, nebo ji inspirovala práce Eduarda Klopfensteina, každopádně její postřehy zajímavé jsou.

Ocenit lze část 4. a 5. kapitoly, ve kterých se objevují náznaky toho, co chtěla autorka v práci ve skutečnosti sledovat. Pohlíží na jednotlivé postavy hry *Jošisune senbonzakura* v širším kontextu a pokouší se o jejich charakterizaci. Oceňuji rovněž to, s jakým množstvím informací se musela vypořádat, i když se z větší části jednalo o jednostranné nekritické přijímání faktů. V seznamu použité literatury uvádí 38 titulů, z čehož 26 je japonských, žádný z nich však není čistě literárně-teoretický nebo teatrologický. To také vysvětluje, proč práce postrádá jasnou metodu, kterou by měl být celý problém uchopen. Autorka však píše kultivovaným jazykem, prohřešků vůči češtině se dopouští jen minimálně. Navíc v příloze k práci předložila kompletní překlad zkoumané hry. To je jistě velmi přínosné. Překlad však nehodnotím, jen upozorňuji, že není příliš vhodné spoléhat na překlady do jiných jazyků. Pokud bude uvažovat o knižním vydání, doporučuji přepracovat s větším důrazem na originál a to i v příložených poznámkách. Není rovněž vhodné používat Wade-Gilesův přepis čínských slov. Kdyby se autorka držela více japonského textu, použila by český přepis nebo *pinyin*, který se objevuje v japonských slovnících, přepis Wade-Gilese bychom v nich hledali marně.

Vzhledem k závažnosti některých nedostatků, bych osobně doporučoval, aby autorka svou práci kompletně přepracovala. Na druhé straně však předkládá kompletní přehled všech děl, která s Jošicuneho legendou souvisejí, což jistě nebylo snadné. Jak jsem zmínil, hojně využívá japonských pramenů. Přestože z nich příliš důsledně necituje, jejich znalost na mnoha místech prokazuje. Proto, po zvážení rozsahu studie, náročnosti problematiky a s přihlédnutím k pokusu o překlad zvolené hry, tuto práci s mnoha výhradami přece jen **k obhajobě doporučuji**.

V Praze 27. července 2012

Mgr. Martin Tírala, Ph.D.
ÚDLV, FF UK v Praze